

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-72>

**PERSPECTIVE MEASURES OF LEGAL REGULATION
OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN UKRAINE**

**ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАХОДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ**

Bilous Ya. V.

*External Postgraduate Student,
Scientific Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine*

Білоус Я. В.

*здобувач
Науково-дослідний інститут
публічного права
м. Київ, Україна*

Розвиток цифрових технологій відіграє визначальну роль у сучасному суспільстві, сприяючи економічному зростанню та інтеграції України у світовий інформаційний простір. Проте ефективне використання потенціалу сфери інформаційних технологій неможливе без належного адміністративно-правового регулювання, яке відповідало б сучасним викликам та потребам.

На даний момент в Україні діє низка нормативно-правових актів, що регулюють сферу інформаційних технологій. Однак швидкий розвиток інновацій вимагає безперервного оновлення та вдосконалення законодавства. Деякі існуючі нормативні документи мають декларативний характер або не враховують новітніх технологічних реалій, що ускладнює їхню практичну реалізацію.

Однією з основних проблем, що стоїть на заваді розвитку сфери використання інформаційних технологій є недостатня гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами. Це перешкоджає входженню України до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу та створює труднощі у міжнародній співпраці. Окрім цього, в українському законодавстві недостатньо врегульовані питання, що стосуються таких інноваційних технологій, як блокчейн, штучний інтелект та Інтернет речей. Відсутність відповідних правових норм створює правову невизначеність для учасників цифрового ринку. Крім того, недостатній рівень захисту інтелектуальної власності у сфері інформаційних технологій може гальмувати розвиток інноваційних рішень та стримувати залучення інвестицій в Україну.

Для подолання зазначених викликів необхідно здійснити комплексні заходи щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання інформаційних технологій.

Першою нагальною задачею України, яка взяла непохитний курс на євроінтеграцію, є адаптація національного законодавства до стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС).

Гармонізація українського законодавства з європейськими нормами є важливим кроком на шляху до повноцінної інтеграції України в глобальний цифровий простір. У сучасному світі, де інформація відіграє ключову роль, захист персональних даних стає не лише правовим питанням, а й важливим елементом довіри між державою, бізнесом та громадянами.

Однією з головних європейських ініціатив у цій сфері є Загальний регламент захисту даних (GDPR), який було ухвалено в ЄС у 2016 році та запроваджено у 2018 році. Цей документ став стандартом у сфері захисту персональних даних та встановив жорсткі вимоги до їх обробки, зберігання та передачі. Важливо, що дія цього регламенту поширюється не лише на країни ЄС, а й на будь-які компанії чи організації, які працюють з даними громадян Євросоюзу. Тобто, якщо українська ІТ-компанія, банк або інтернет-магазин обробляє дані європейських користувачів, вона автоматично повинна відповідати вимогам GDPR [2].

З огляду на курс на євроінтеграцію, Україна прагне гармонізувати своє законодавство з європейськими нормами, і GDPR тут відіграє важливу роль. Впровадження його положень допоможе державі вирішити ключові задачі правового регулювання інформаційних технологій.

Іншими перспективними заходами України є правове регулювання інноваційних технологій, зокрема, розробки законодавчих механізмів для регулювання блокчейн-технологій, штучного інтелекту та інтернету речей. Створення чітких правових засад у цих сферах забезпечить прозорість роботи цифрового ринку, сприятиме інвестиціям та розвитку стартап-екосистеми.

Україна вже намагалась здійснити певні кроки у цьому напрямку, зокрема, ухваливши Закон України «Про віртуальні активи». Водночас цей нормативний акт не набув чинності через необхідність додаткових змін до Податкового кодексу, що визначатимуть механізми оподаткування операцій з цифровими активами. Відсутність врегульованого підходу до оподаткування віртуальних активів стримує розвиток крипторинку в країні [1].

Актуальним й водночас перспективним напрямом України є правове регулювання Штучного інтелекту.

Штучний інтелект (далі - ШІ) є однією з найперспективніших технологій сучасності, яка може суттєво вплинути на економіку, державне управління, освіту, медицину та багато інших сфер. Україна, яка активно розвиває цифрову економіку, має всі передумови для того, щоб стати лідером у розробці та впровадженні ШІ-рішень. Однак для цього необхідно створити сприятливі умови як на рівні державної підтримки, так і у правовому полі.

Варто зауважити, що на сьогодні в більшості країн немає єдиного підходу до визначення відповідальності за дії автономних систем. У деяких випадках, як-от з самокерованими автомобілями, обов'язок покладатися на виробника, якщо несправність сталася через технічну помилку. Але якщо рішення ухвалював алгоритм, створений на основі машинного навчання, визначити винного стає набагато складніше.

Один із можливих підходів – принцип «людиноцентричного» штучного інтелекту, який передбачає, що остаточні рішення, які мають значний вплив на людину (наприклад, у медицині, фінансах чи правосудді), повинні ухвалюватися не лише алгоритмом, а й людиною. Це дозволить уникнути ситуацій, коли ШІ ухвалює рішення, які можуть негативно вплинути на права громадян, без можливості людського втручання.

На сьогодні в Україні немає спеціального законодавства, яке б визначало правила використання ШІ, відповідальність за його дії та механізми захисту персональних даних.

Водночас у Європейському Союзі 13 березня 2024 року було ухвалено Закон про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act), який передбачає обов'язкову прозорість для високоризикових систем ШІ. Це означає, що розробники повинні пояснювати, як працює алгоритм, які дані він використовує та які можуть бути потенційні ризики його застосування. [3].

Україна, прагнучи інтегруватися до ЄС, повинна розробити національну стратегію регулювання ШІ. Деякі країни, такі як Канада, США та Китай, уже розробили свої національні стратегії розвитку Штучного інтелекту. Україна також має рухатися в цьому напрямку та ухвалити Національну стратегію розвитку штучного інтелекту, яка визначатиме ключові пріоритети та напрями підтримки цієї технології.

Штучний інтелект відкриває перед Україною широкі можливості для економічного та технологічного зростання. Однак для повноцінного використання цього потенціалу необхідно створити

ефективну систему правового регулювання, яка гарантуватиме прозорість, безпеку та відповідальність за її використання.

Окремої уваги в розрізі перспективних заходів удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційних технологій України заслуговує питання правового регулювання Інтернету речей.

Простими словами Інтернет речей (Internet of Things, IoT) це мережа пристроїв, що з'єднані між собою через Інтернет для збору, передачі та аналізу даних. IoT є частиною повсякденного життя людини. Впровадження IoT дозволяє оптимізувати процеси, економити ресурси і створювати нові сервіси. Смартфони, смарт-годинники, «розумні» камери спостереження, «розумні» будинки, системи управління енергоспоживанням і навіть автономні транспортні засоби — усе це приклади IoT, які поступово стають звичними. Однак разом із розвитком цих технологій виникає потреба у створенні відповідного нормативно-правового регулювання. Україна, прагнучи інтегруватися в європейський цифровий простір, також повинна звернути увагу на цей виклик.

На сьогодні в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який регулює сферу IoT. Хоча окремі аспекти цієї технології регулюються законами про електронні комунікації, кібербезпеку та захист персональних даних, комплексного підходу немає. Це створює прогалини, які можуть бути використані недобросовісними компаніями.

Таким чином, Інтернет речей відкриває перед Україною величезні можливості, але водночас ставить серйозні виклики. Без належного регулювання впровадження IoT може стати джерелом ризиків для приватності, безпеки та економіки. Проте, якщо створити ефективне нормативно-правове середовище, Україна зможе стати лідером у впровадженні IoT у регіоні, залучаючи інвестиції, розвиваючи інновації та підвищуючи якість життя своїх громадян.

З огляду на необхідність створення, удосконалення та узгодження між собою норм у сфері інформаційних технологій ще одним перспективним напрямом удосконалення правового регулювання інформаційних технологій в Україні вбачається уніфікація та кодифікація національного законодавства, що регулює сферу інформаційних технологій.

Україна, прагнучи інтегруватися до глобального цифрового простору, активно розвиває нормативно-правову базу у цій сфері. Однак, наявні законодавчі акти часто розпорошені, що ускладнює їх застосування та створює правову невизначеність. У цьому контексті постає питання про необхідність створення Цифрового кодексу

України як єдиного кодифікованого акту, який би систематизував та унормував правовідносини у цифровій сфері.

Фрагментарність чинного законодавства призводить до прогалин та колізій, що можуть стримувати інновації та створювати ризики для учасників цифрового ринку. Цифровий кодекс дозволить об'єднати розрізнені нормативні акти, забезпечивши цілісність та узгодженість правового регулювання. Такий підхід сприятиме підвищенню правової визначеності, прозорості та передбачуваності у сфері інформаційних технологій.

Деякі країни вже зробили кроки до кодифікації цифрового законодавства. Наприклад, Європейський Союз прийняв Європейський кодекс електронних комунікацій, який об'єднує основні положення щодо електронних комунікацій та встановлює єдині правила для країн-членів [4].

Україна, орієнтуючись на європейський досвід, може розробити власний Цифровий кодекс, враховуючи національні особливості та потреби.

З огляду на вищевикладене, створення Цифрового кодексу України може стати важливим етапом для забезпечення ефективного та сучасного правового регулювання у сфері інформаційних технологій на шляху до побудови розвиненого цифрового суспільства в Україні.

Література:

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. Дата оновлення: 16.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-IX>.

2. Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та про вільний рух таких даних (General Data Protection Regulation, GDPR). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>.

3. Регламент Європейського Союзу щодо штучного інтелекту (Artificial Intelligence Act): Європейський Союз. Офіційний портал законодавства ЄС, 2024. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/artificial-intelligence-act>.

4. Європейський кодекс електронних комунікацій (European Electronic Communications Code): Європейський Союз, 2024. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L1972>.